

EESTI KUNSTIAKADEEMIA
Kunstikultuuri teaduskond
Muinsuskaitse ja konserveerimise osakond

Tauno Tali

ARUTALU REHIELAMU

Harjumaal, Maidla külas

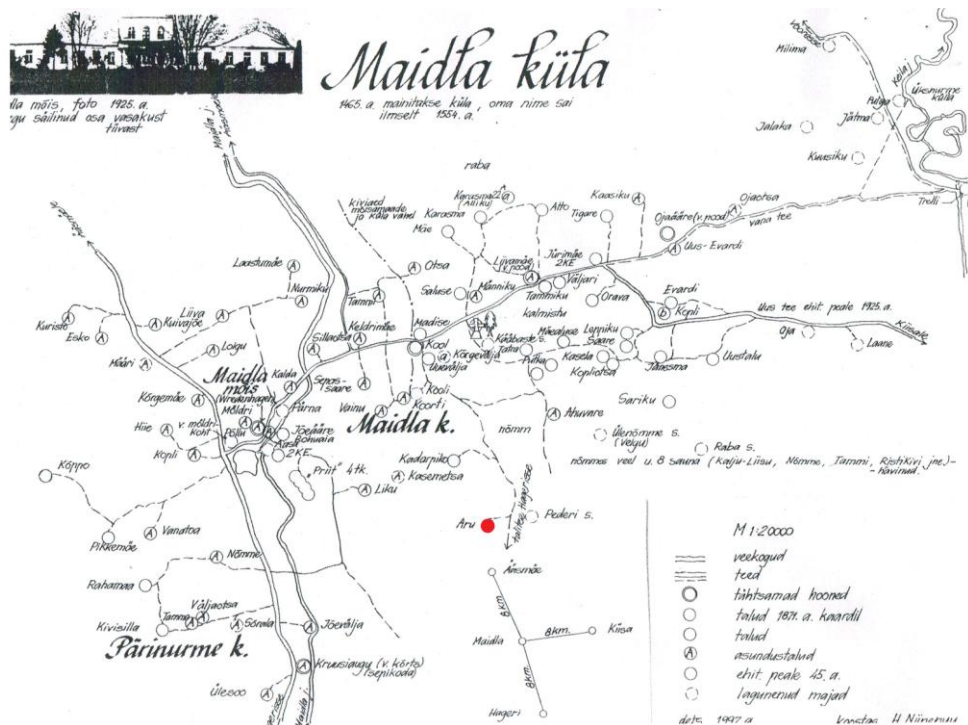
2015/2016 õppeaasta
Arhitektuuri konserveerimise ja restaureerimise täiendkoolituskursuse lõputöö

Tallinn 2016

Sisukord

Sissejuhatus	3
Kasutatud dokumentatsioon ja allikad.....	5
Ajalooline ülevaade	6
Kirjeldus, seisukord, uurimis- ja projekteerimisvajadus ning muinsuskaitse eritingimused.....	8
Hoone ümbrus	8
Katusekandmik ja – kate	11
Korstnad ja korstnapitsid.....	13
Vundament, sokkel, müürid	14
Välisseinad	15
Välisüksed	17
Aknad	19
Siseüksed.....	20
Laed.....	21
Siseseinad ja viimistlus	22
Põrandad.....	24
Küttekolded	25
Fotode ja illustratsioonide nimekiri.....	26

Sissejuhatus

Arutalu asub Harjumaa Maidla külas. Talu paikneb Kiisa-Maidla maanteest 2,5 km kaugusel kagu suunas. Talu ümbritseb 1 ha heinamaad ja ümber seda 50 ha metsamaad.

Arutalu talukompleksi moodustavad rehielamu, ait, sepikoja vundament ning laut. Rehielamu paikneb risti laudaga, esifassaadiga lõuna suunas. Rehielamust 13 meetrit ida suunas paiknevad lähestikku aidahoone, 11 m lääne suunas asub lauda vundament, mille peale ehitatud uus palk osa.

Talundilehtedele ja arhiivitoimikutele toetudes on elamu ostutalu. Talu kuulub praegusele omanikule 2005 aastast. Omaniku soov on maja ning säilinud kõrvalhooned rekonstrueerida ning võtta rehielamu pikemas perspektiivis kasutusse suvituskohana. Rehielamu seisukord on rahuldav ja see kuulub säilitamisele ning eeldab asjatundlikku restaureerimist. Hoone on oma ehitusaastast alates kasutusel elumajana ning peab seda funktsiooni ka edaspidi täitma. Väliuuringud teostati 30. Märts 2016.

1	Rehielamu/tall
2	ait
3	sepikoja vundament
4	laut

1. Arutalu asendiplaan. Väljavõte Maa-ameti kaardilt .

Kasutatud dokumentatsioon ja allikad

Arhiiviallikad

¹ ERA.3653.2.653

Ajalooline ülevaade

Arutalu puudutavad läbitöötatud arhiividokumentid viitavad sellele, et Maidla mõisast, Harjumaal, äralahutatud kohast „Kooli N.8” (kinnistust. N.6693) eraldatud talukoht „Arro N.12” kinnist. N.7199 all 23 tiinu 1895 aastal. 1911 aastal on võtnud Tõnis Tõnise p Jaup’i nimele kinnistatud ja koormatud laen 200 rubla 5% intressiga.

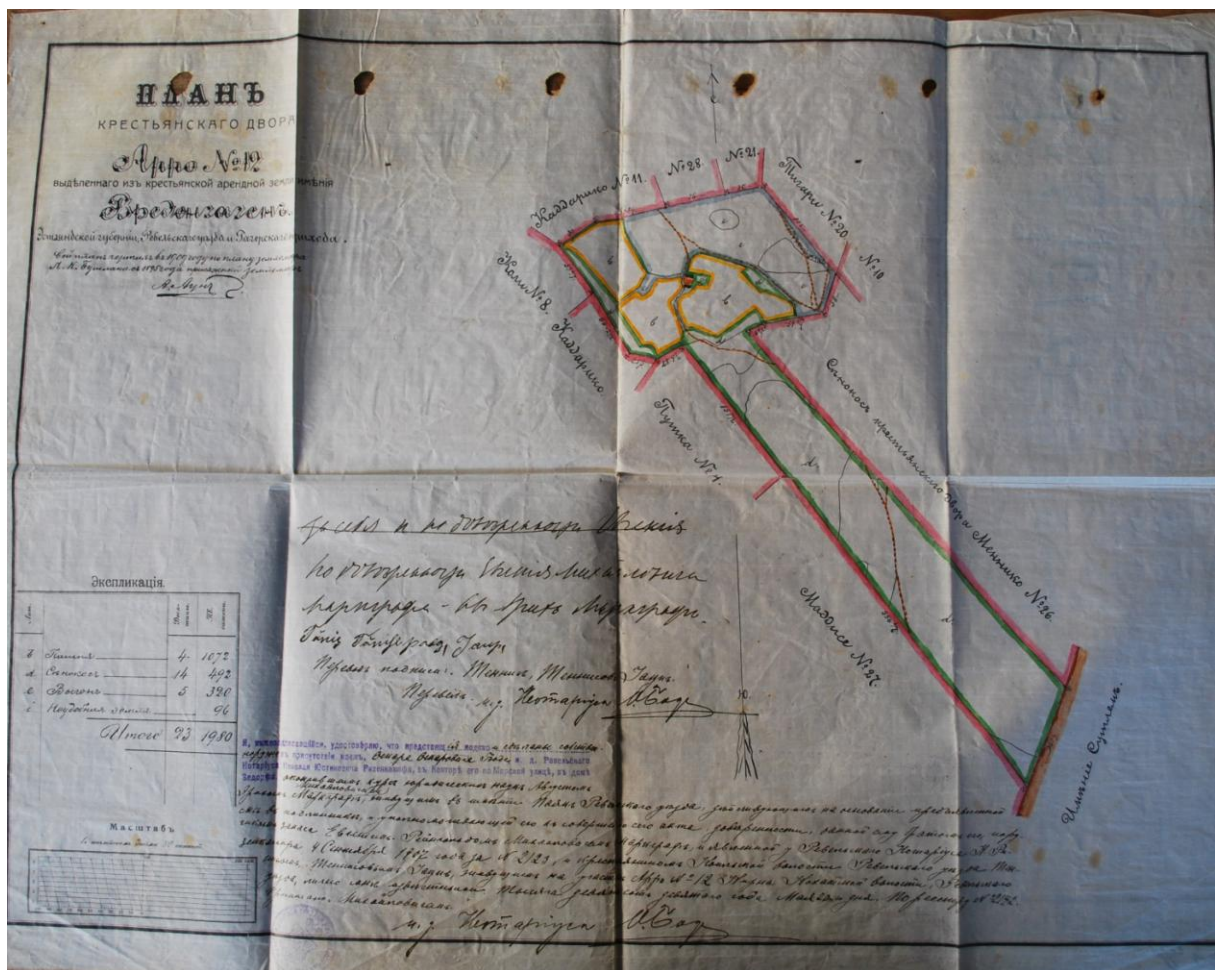
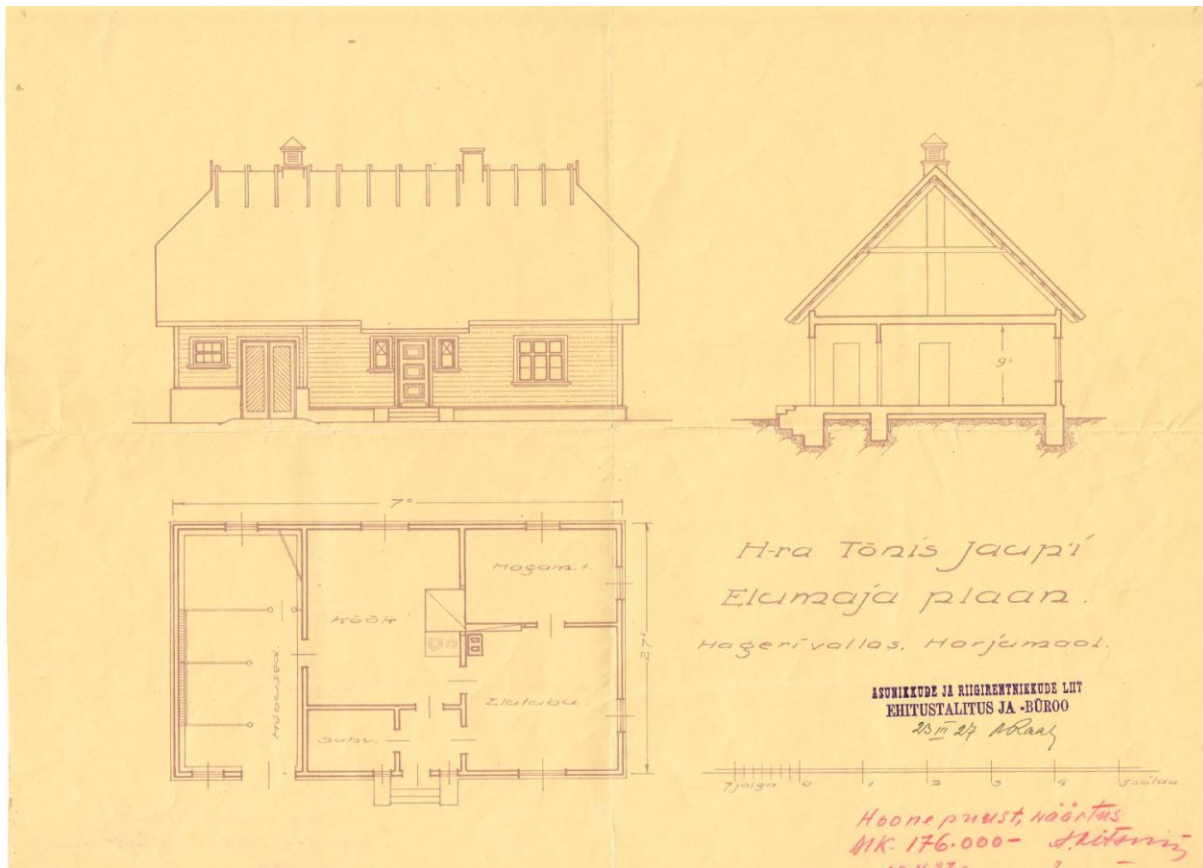

Foto 2. Kaart 1895a.

9.märts 1927 aastal taotles Jaup Tõnis laenu õlgkatusega tall-elumaja ehituseks, maja pikkuseks 7s ja laius 4s, kõrgus 9j. Telliti ka projekt panga nõudmisel. Ehitise maksumuseks oli umbes 150000 Mrk, laenu vajati 50000Mrk. Laenu pikkuseks oli 33aastat. 1927.aastal elas

talus hobuseid 2, veiseid 6, sigu 2, lambaid 10. Talul oli maad 23 tiinu, millest 14 tiinu olid karjamaad ja 5 tiinu metsa ning 5 tiinu põllu ja aiamaad.

Maja plaan. 1927a.

13. oktoober 1936 aastal müüs Arro talu koos kõigi võlgadega Tõnis Jaup talu maha Johannes Tomingasele.

Tõnis Jaup müüs oma talu maha kuna oli 55 aastane, tervis vilets ning ei suutnud enam kohta pidada. Olid tekkinud võlad panga ees. Pank oli hinnanud talu hinnaks 1200 krooni.

Talu müüdi 3040 krooni eest, millest 440 krooni oli pangalaen. Johannes Tomingas ei olnud varem põllumajandusega tegelenud ega ka teadnud, mis teda ees ootab. Talu sai uued peremehed: 34 aastase peremehe ja 33 aastase perenaise. Nad olid pärit Nõmme'lt Peoneeri tänavalt raudtee majast. Sel hetkel neil lapsi ei olnud.¹

1970 aastal müüdi talu August Tali'le. Sellest ajast peale on omanikud vaid pärinud talu edasi.

Millalgi 1970 ndatel läbivad hooned uue peremehe käe all põhjalikuma remondi. Võimalik, et siis lisandub rehemaiale ka puitsõrestik konstruktsioonis tuulekoda.

¹ ERA.3653.2.653

Kirjeldus, seisukord, uurimis- ja projekteerimisvajadus ning muinsuskaitse eritingimused

Hoone ümbrus

- Kirjeldus

Hoone asub Kiisa-Maidla maanteest 2,5 km kaugusel kagu suunas. Talu ümbritseb 50 ha talumaid. Hoone juurde jõudmiseks on vaja läbida 3 km metsateed, mis on halvas seisus, sõiduautoga praktiliselt läbimatu. Lõunapoolne esifassaad on vaadeldav, kui siseneda talu hoovi. Halvasti vaadeldav hoone põhjakülg, mida piirab metsastuv heinamaa ja hooldamata kreegi võsa. Hoone idakülje vaade varjavad metsistunud õunapuud ja sirelivõsa ning rehielamu läheduses kõrvalhoone – ait. Läänekülje vaate takistab laut. Hoone õuealale, lõunakülje, eeskojast u 30 m kaugusel asub vinnkaev ehk koogaga kaev. Uus puurkaev on rajatud talu idapoolsesse otsa 3m kaugusele hoonest.

- Seisukord

Hoone ümbruse seisukord on rahuldav, vajab tugevat puude tagasilõikamist ja kreegivõsast puhastamist. Korrastamist vajavad kõik hooned. Hoone tagune on võsastunud.

- Eritingimused

Teadmata põhjusel hävinud lauda ülesehitusel kasutatud punane profiilplekk katus tuleb kas värvida halliks või vahetada toonimatta lainelise tsementplaadi (eterniidi) vastu. Katus tuleb koristada ning müürid parandada maakiviga. Maja tagant tuleb raiuda ja juurida kreegi võsa. Sepikoja vundament puhastada rohust ja konserveerida ning eksponeerida. Vinnkaevule ehitada koogasüsteem ja koerakaelanurk tapiga palgist kaevuraketis.

Foto 3. Kaev

Foto 4. Vaade rehielamule lõunast

Foto 5. Vaade rehielamule idast ja põhja poolt.

Foto 6. Vaade rehielamule läänest.

Joonis 7. Vaade rehielamule idast.

Katusekandmik ja – kate

- Kirjeldus

Hoone viilkatus on kaetud eterniitplaatidega, mille all on säilinud kogu rehielamu ulatuses laastukatus. Katusekandmik on penn-sarikaskonstruksioonis (foto. 8). Sarikad ja pennid on ühendatud puitnaaglitega. Roovitis on kinnitatud naeltega. Katusel on tsinkplekist harjaviil. Servalauad on kohati ära vajunud või puudu. Tuulekoja katusel on samuti sindel, mis on kaetud eterniitplaatidega. Lõunapoolsel küljel on puitosal säilinud vihmaveerennid (foto. 9)

Foto 8. Katusekandmik ja eterniidialune sindelkatus. Vaade idast.

- Seisukord

Katusekatte seisukord on rahuldav, on kohati sammaldunud ja eterniitplaadid on osaliselt lahtised ning nihkunud allapoole. Aja möödudes on temperatuurimuutustega eterniitplaatinaelutus järele andnud. Eterniitkatusel on märgata mõningaid läbijookse just plaatide nihkumise tõttu. Algupärane laastukatus tundub olevat eterniidi all säilinud (foto.8). Katuse kandekonstruktsioonide seisukord on hea. Mädanikke ja hallitust ei ole märgata, nende parandamiseks või väljavahetamiseks otsest vajadust ei ole. Idapoolsed sarikad on palkosa vajumise tõttu harja tipust lahti võetud ja paigaldatud uued pennid uude kohta. Lisatud ka sarikatele toed (foto.10).

- Eritingimused

Eemaldada eterniitplaadid, asendada uus katusekattematerjal lainelise tsementplaadiga sarnane olemasolevale eterniidile. Asendada puuduvad katuse servalauad tsingitud sevaplekiga ja paigaldada tsinkplekist harjaviil. Olemasolevad katusekonstruktsioonid säilitada, vajadusel parandada. Vana laastukatus säilitada katuselatte all.

Foto 9. Veerenn lõunaküljes.

Foto 10. Sarika sõlm idas.

Korstnad ja korstnapitsid

- Kirjeldus

Korsten on kolme lõõriga ja korstnapits on laotud 1970-80. aastal uuesti. Reheahi lammutatud.

- Seisukord

Korsten on heas seisukorras. Vuugid ja lõõrid korras. Kosten pühitud ja hooldatud.

- Eritingimused

Korstnale lisada alla servaplekk ja korstnakatus puhastada ja värvida kuumakindla värviga.

Foto 11. Korstnapits.

Vundament, sokkel, müürid

- Kirjeldus

Hoonel on maakividest laotud vundament. Hoonenurkadesse on vundamendis paigutatud suuremad kivid. Kivid on hoone rehealuse, rehielamus ja kambrite osas fikseeritud lubimördiga. Hilisemad vundamendiparandused on tehtud tsementmördiga (foto 12). Kambrite ja kuuri osas on vundamendi kõrgus 30-20 cm.

- Seisukord

Kohati on segu vundamendist pudenenud ning pragunenud. Vundamendist on kivid osaliselt välja vajunud (foto 13). Tekkinud on praod ja lääne küljes on varisenud maakividest aida otsasein (foto 14, 15). Otsaseina tagasi ladumist on alustatud.

- Eritingimused

Müüridesse tekkinud praod täita injekeerimis meetodil. Injekeerimiseks sobilikke materjale on võimalik osta Remmers-ist või Langeproon Oü-st. Võib ka ise valmistada. Oluline on, et mört suudab täita tühimikud müüris ja müür muutuks tervikuks. Tsementkrohviga tehtud parandused ja lisandused eemaldada ning asendada koostiselt olemasolevale võimalikult sarnase lubimörtkrohviga.

Foto 12. Hilisemad müüriparandused

Foto 13. Väljavajunud vundament.

Välisseinad

- Kirjeldus

Hoone on ehitatud rõhtpalkkonstruktsioonis, v.a. arvatavad hilisem juurdehitused ehk tuulekoda mis on sõrestikkonstruktsiooniga. Hoone lõunaküljel ja idaseinas on palkseinad kaetud nelikant 28x150 laudisega serv servale. Katuse viiluotsad on kaetud tiheda vertikaal laudisega, külg-külje vastu. Palkosa kattev vooder on tõenäoliselt 1970. aastate lõpul võõbatud Lignoga hiljem ka hooldatud sellega.

- Seisukord

Palkosa kattev vooder rahuldavas seisukorras. Lignoga võõbatud pinnad päikesepoolt pleekinud ja praktiliselt ilmastiku poolt kaitsetu. Rõhtpalk põhjapoolses seinas putuka- ja niiskuskahjustusega.

- Täiendav uuringute vajadus

Laudisega kaetud rõhtpalkseinte seisukorra uuring. Putuka- ja niiskuskahjustuse ulatuse hindamine.

- Eritingimused

Hoone peale-, juurde- või ümberehitused ei ole lubatud, tuleb säilitada praegune plaanilahendus. Võimalusel säilitada olemasolev laudis, pehkinud ja puuduvad osad asendada laudadega, mis järgivad olemasolevate mõõte. Viia läbi putukatõrje kui putukaid on kahjustatud puitosas. Restaureerimismeetodina kasutada proteesimist olemasolevaga võimalikult sarnase puiduga. Viimistlemisel kasutada männitõrva. Välissoojustamine ei ole lubatud, palkide vahed tihendada linatakuga.

Joonis 14. Tuulekoda, vaade lõunast.

Välisüksed

- Kirjeldus

Eeskojal on lauaga kaetud välisüks, uks avaneb väljapoole. Uks on väljastpoolt kaetud kitsa vertikaal laudisega. Välisküljest on säilinud kollast värvi viimistluskiht. Uksel on eestiaegne lukk alumiiniumist uksekingiga.

Rehealuse lõuna- ja põhjaseinas on püstlaudadest kahe tiivaga kahel horisontaal- ja ühel diagonaalpöönal väljapoole avanevad ukсед. Mõlemad tiivad on kaetud välisküljel horisontaalse laudisega, mille vahed kaetud kitsamate liistudega. Ustel on sepistatud latthinged, mis kinnitatud poltühendusega. Latthinged on paigaldatud laudise peale ja katteliistude alla. Laudis on viimistletud punase keeduvärviga.

- Seisukord

Tuulekoja uks on rahuldavas seisukorras. Välimine vooder päikese poolt pleegitatud. Ukseluk ja hinged heas seisukorras. Rehealuse väravad on halvas seisus. Lõunapoolsel väraval puudub osa katteliistust, murdunud on ukseelukustuse vars ja üks hing. Põhjapoolsel väraval laudis kaotanud värvikaitse kihi. Hinged purunenud ja roostetavad.

- Eritingimused

Säilitada uste hulk, suurus, kuju ja tegumood. Sulused säilitada nende originaalkohal, restaureerides säilitades võimalikult palju originaalmaterjali.

Restaureerimismeetodiks proteesimine olemasolevaga võimalikult sarnase puiduga.

Roostetav ja murdunud uksehing restaureerida ja säilitada.

Foto 15. Aida uks.

Foto 16. Aida uksehing.

Joonis 17. Ukselaudise katteliistud

Aknad

- Kirjeldus

Hoonel on rehetoa ja kambrite osas kokku 6 kahepoolset akent: 2 lõunaseinas, 2 idaküljel, 2 põhjaseinas. Aknaid ümbritsevad väljastpoolt piirlauad. Aknad on kahekordse püstraamiga. Aknaklaasid on liistutatud. Akendel on värvitud aknaplekk. Raamid on olnud värvitud valgeks. Eeskojal on lääne ja ida küljes üks üksiku raamiga akent, lõuna küljes paaris ühekordse püstraamiga aken.

Aidal on lõunaküljel üks 8-ruuduline rõhtraamis aken. Aida aknaleng on kahekordsele raamile. Klaasid on kititud.

- Seisukord

Hoone aknad on rahuldavas seisukorras. Aknakitt on pragunenud, kohati välja kukkunud, osaliselt klaasid puudu aida aknal. Põhjaseina kambriosas on läänepoolsel aknal puudu sisemine aknaraam.

- Eritingimused

Säilitada olemasolevad aknaraamid originaalkohal, restaureerida ja parandada. Puuduvad raamid asendada olemasolevate eeskujul valmistatud raamidega, jälgides sama suurust ja sõmlahendust. Kõik aknaraamid tuleb kittida, ning katkised klaasid asendada. Kasutada linaõlikitti. Säilitada olemasolevad piirdelauad. Aknad viimistleda valge linaõlivärviga, väljaarvatud aida aken.

Joonis 18 Aida aken.

Joonis 19. Eluruumi aken, lõuna küljest.

Siseuksed

- Kirjeldus

Eeskojast viib rehetuppa väljapoole avanev ühepoolne tahveluks (foto 20.). Halliks värvitud tahveluksel on horisontaalsed tahvlid üleval ja all ning keskel kaks vertikaalset tahvlit. Samsugune uks on ka rehetoast aita minekuks. Köögi ja magamistoa ukсед on vineeriga kaetud sileuksed.

- Seisukord

Sisemised ukсед on rahuldavas seisukorras. Kambrate osas natuke vajunud, viimistlus kulunud.

- Eritingimused

Kõik siseuksed säilitada oma originaalkohal, puhastada vanast värvist ja värvida linaõilvärviga.

Joonis 20. Rehetoast aida alla viiv tahveluks.

Laed

- Kirjeldus

Magamistoa ja köögi laed on kaetud liistutatud saepuruplaadiga. Rehetoa lael on säilinud põhja- ja lõunaseinas aampalgid. Aampalgid ja terve rehetoa laed on tahmunud.

- Seisukord

Kambrite ja rehetoa laelaudis on üldiselt heas seisukorras. Määrdund, viimistlus puudub. Rehetoas lagi tahmunud. Rehealuse talad on kohati kannatada saanud ajajooksul ehitustegevuse tagajärjel.

- Uuringuvajadus

Vaja lisauuringuid köögi ja magamistoa lagede sisse.

- Eritingimused

Säilitada olemasolevad, kui elutoa laest varasemat lage välja ei tule. Rehetoa lagi puhastada ja katta tolmutõkkega.

Foto 21. Magamistuba.

Foto 22.Rehetoa vaade.

Siseseinad ja viimistlus

- Kirjeldus

Eeskojas on seinad katmata, lõpetamata. Köögi seinad on kaetud kipsplaadiga ja värvitud, Magamistoa seinad kaetud pingpappiga ja tapetseeritud. Rehetoa seinad on ilma siseviimistluseta, eemaldatud on laudvooder, mille taga oli soojustusmaterjaliks kasutatud voodimadratsid ja lahtist vatti. Rehealuse seinad on osaliselt tahatud palkidest, seinad on lääneküljes lubjatud (foto 23).

- Seisukord

Kambrite siseseinte ja viimistluse seisukord on rahuldav. Viimistluskihid on kulunud, Rehetoas puudub viimistlus ning seinad on kulunud ja tahmunud. Rehetoa seinad on halvas seisus, palju mädanikku ja putuka kahjustust.

- Eritingimused

Säilitada olemasolevad piirid köögi ja rehetoa vahel. Rehetoa seinad puhastada ja katta tolmutõkkega. Praod tuleb palkide vahel täita takuga.

Joonis 23. Vaade osaliselt lubjatatud rehetoaale.

Põrandad

- Kirjeldus

Eeskojas, köögis ja magamistoas on puidust laudpõrandad, millele paigaldatud linoleum. Kambrite osas on seinte ääres põrandaliistud. Rehetoas on oasliselt lagunenu betoonpõrand või siis puudub põrand põhjapoolses küljes ning põrandasse on kaevatud 1,5x3 kelder sügavusega 1,5m. Aidal on muldpõrand.

- Seisukord

Põrandad on halvas seisukorras. Kambrites ja eeskojas on laudisele paigaldatud linoleum, mistõttu on aluslaudis pehkinud ja vajunud. Aida muldpõrand kaetud puuhalgude ja heintekihiga.

- Eritingimused

Olemasolevad põrandad eemaldada ja asendada laudpõrandatega ning põrandad õlitada.

Küttekolded

- Kirjeldus

Säilinud on ainult üks kütteallikas, köögis pliit soojamüüriaga. Pliit on laotud punasest tellisest. Pliit on ilmselt laotud uuesti 1980.

- Seisukord

Pliit ja soemüür rahuldavas seisundis. Tuleb kontrollida tehnilist seisundit. Pliidiraud põlenud ja vajunud. Krohv osaliselt pliidil pudenenud.

- Uuringutevajadus

Pliidi tehnilise seisukorra välja selgitamiseks tuleb teha täiendavaid uuringuid.

- Eritingimused

Pliit ja soemüür säilitada algupärastes asukohtades ning restaureerida. Reheahju kohale laduda uus reheahju markeeriv kütteallikas.

Foto 24. Pliit ja soemüür.

Fotode ja illustratsioonide nimekiri

1. Arutalu asendiplaan
2. Kaart aastast 1895
3. Kaev
4. Vaade rehielamule lõunast
5. Vaade rehielamule idast ja põhjapoolt
6. Vaade rehielamule läänest
7. Vaade rehielamule idast
8. Katusekandmik ja eterniidialune sindel
9. Vihmaveerenn
10. Sarika sõlm idas
11. Korstnapits
12. Hilisemad müüriparandused
13. Väljavajunud vundament
14. Tuulekoja vaade lõunast
15. Aida uks
16. Aida ukse hing
17. Aida ukse laudise katteliistud
18. Aida aken
19. Eluruumide aken
20. Rehetoast aida alla viiv uks
21. Magamistuba
22. Rehetoa vaade
23. Vaade oaliselt lubjatatud rehetoale
24. Pliit ja soemüür

Autorideklaratsioon

Kinnitan, et olen koostanud antud lõputöö iseseisvalt ning seda ei ole kellegi teise poolt varem kaitsmisele esitatud.

Kõik töö koostamisel kasutatud teiste autorite tööd, olulised seisukohad, kirjandusallikatest ja mujalt pärinevad andmed on töös viidatud.

„3” mail 2016. a.

.....

(allkiri)

Töö vastab kehtivatele nõuetele ja lubatud kaitsmisele:

„.....” mail 2016. a.

.....

Kaitstud hindele:

.....

„.....” mail 2016. a.

.....